

PRIAMO NAJBLIŽŠIE K PRAVDE

Milan S. Ďurica

Moravskí Slováci

a cyrilo-metodovské
dedičstvo

LÚČ

linea recta brevissima
priamo najbližšie k pravde

6

Milan S. Ďurica

Moravskí Slováci

a cyrilo-metodovské
dedičstvo

LÚČ
Ústav dejín kresťanstva
Bratislava
2007

© Milan S. Ďurica, 2007

© LÚČ, vydavateľské družstvo Bratislava, 2007

Všetky práva vyhradené.

Vydal LÚČ, vydavateľské družstvo Bratislava,
Špitálska 7, 813 59 Bratislava v roku 2007
ako svoju 601. publikáciu, v edícii
linea recta brevissima ako 6. publikáciu.
Jazyková úprava Blažena Moravčíková

Prvé vydanie

36 strán

ISBN 978-80-7114-607-0

I.

Moravskí Slováci a cyrilo-metodovské kultúrne dedičstvo

Hneď na začiatku tejto rozpravy rád by som poukázal na gramatický problém adjektíva „cyrilo-metodský“. My starší si pamätáme, ako ešte v prvej polovici 20. storočia slovenskí autori, ktorí sa zaoberali otázkami našich dejín v 9. storočí, veľmi kolísali v hľadaní správneho výrazu na adjektívne označenie realít so vzťahom k Cyrilovi a Metodovi. Ako v mnohých iných podobných situáciách, väčšinou sa uchýlili k materiálnemu prevzatiu českého adjektíva *cyrilomethodějský* (*cyrilometodějský*) s jedinou grafickou zmenou, že totiž nahradili českú grafému *ě* – ktorú slovenská abeceda nepozná – slovenským *e*. Túto formu *cyrilo-metodejský* zaregistroval ako správnu ešte aj (Peciarov) *Slovník slovenského jazyka* z roku 1959 (zv. I., s. 187). Preto ju nachádzame aj u niektorých novších autorov.¹ Keďže však neprítomnosť základného krstného mena *Metoděj* v slovenskom jazyku bola a je evidentná, v novšej slovenskej literatúre prevládol jazykový cit a uviedla sa forma *cyrilo-metodský*, ktorá sa rozšírila a bola prijatá aj do oficiálnych názvov (napr. Cyrilo-metodská boho-

slovecká fakulta UK v Bratislave). Napriek tomu som vždy pokladal za správnejšie adjektívum *cyrilo-metodovský*, utvorené podľa zákonitosti tvorenia adjektív od osobných mien v slovenskom jazyku príponou *-ovský* (Pribina – pribinovský, Jozef – jozefovský, Štúr – štúrovský, Igor – igorovský, Hlinka – hlinkovský, Rázus – rázusovský a pod.). Novší *Krátky slovník slovenského jazyka* (J. Kačala – M. Pisárčiková) z roku 1987 už udáva (pre normatívny slovník však trochu nezvyčajnú) kolísavú formu *cyrilo-metod(ov)ský* (s. 61). Budúcnosť ukáže, či sa jazykový cit pre správnu slovenčinu, ktorý predchádzajúce desaťročia podrobili prenikavým degeneračným vplyvom cudzieho pôvodu, v týchto nových politických podmienkach obrodí.

Aj výraz „Moravskí Slováci“ potrebuje určité spresnenie. V súčasnom jazykovom ponímaní pod týmto výrazom rozumieme obyvateľov juhovýchodnej časti historického regiónu Morava v dnešnej Českej republike, ktorí si dosiaľ zachovali povedomie slovenského etnického pôvodu a aj nimi obývané kraje označujú ako Moravské Slovensko. V súvislosti s našou tematikou cyrilo-metodovského dedičstva nesmieme však zabúdať na veľmi dôležitú metodologickú zásadu *distingue tempora et concordabis iura* – teda na potrebu presného odlišovania sémantickej náplne tých istých slovných výrazov v rozličných časových obdobiach. Napriek tomu, že v súvislosti s našou témou už dosť dávno niektorí autori na to poukázali a varovali pred nebezpečnými omylmi pri

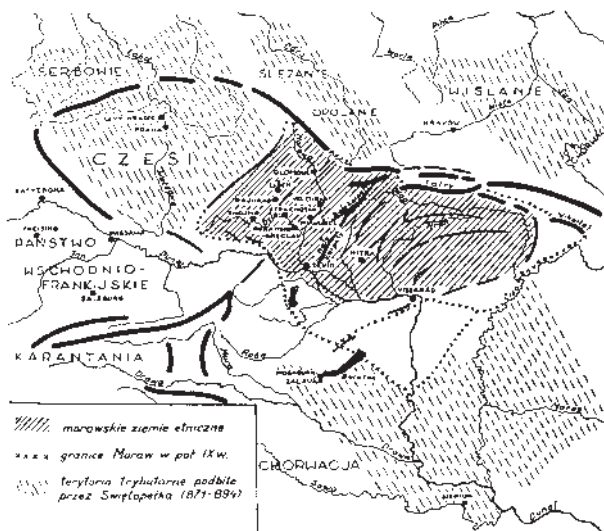
výklade stredovekých dejín,² len málo autorov súčasnej historiografie sa vyhýba týmto omylom.

Východiskom k správne mu výkladu tu musia byť historické zistenia, že najneskôr od prelomu 5. a 6. storočia geografický priestor medzi ťažko preniknuteľnými pralesmi Českomoravskej vysočiny, Karpatským oblúkom a blízkym povodím stredného Dunaja, na východ až približne po rieku Tisu obývali, prípadne sa tam ešte sťahovali, slovanské kmene už diferencovanej etnicity,³ ktoré sa na tomto území definitívne usadili a z ktorých sa pod vplyvom etnogenetických vnútorných spoločenských a vonkajších mocenských faktorov zákonito utváral slovenský národ. Preto ich možno oprávnene – tak, ako sa to robí so všetkými inými národmi nášho kultúrneho priestoru – nazývať Praslovákmi alebo starými, či stredovekými Slovákmi. Takými sa cítili a nazývali všetci, či boli usídlení na rieke Morave, alebo na rieke Nitre.

Základnými faktormi etnogenézy u väčšiny stredoeurópskych národov boli totiž vtedajší typ štátnosti a kresťanská cirkevná organizácia. Staroslovenské etnikum v tomto ohľade časovo predišlo všetkých svojich susedov o celé jedno storočie, ba v určitých ohľadoch aj o viac než poldruha storočia.⁴

Na jeho území dejiny zaznamenali už začiatkom 7. storočia vznik prvého štátnopolitického útvaru západných Slovanov, ktorým bola Samova ríša.⁵ V srdci tohto územia sa nachádza aj prvé dokumentované

Morawskie narzecza – Morawskie państwo

Staroslovenské etnikum Moravy v 8. – 10. storočí

(Slovník starožitnosti slovanských. Wrocław – Warszawa – Kraków, 1967, zv. III, s. 291)

osobné meno predstaviteľa štátnej organizácie vtedajších Slovákov začiatkom 9. storočia, kniežata Pribinu, ako aj prvý záznam bezpečne zisteného zemepisného názvu jeho sídla, ktorým bola Nitra.⁶ Aj keď Samova ríša zanikla po smrti jej zakladateľa, možno logicky predpokladať jej určitú teritoriálnu, ba i dynastickú súvislosť s Pribinovým Nitrianskym kniežatstvom. Veľmi vážnym náznakom tohto vývoja sú najnovšie vzácne archeologické nálezy v Bojnej pri Topolčanoch, ktoré dokazujú prítomnosť

kresťanstva a latinského písma na území Slovenska už na samom začiatku 9. storočia, teda pred dosiaľ známym kniežatstvom Pribinu a dávno pred príchodom Konštantína a Metoda. Tento vývoj nenarušila ani expanzia susedného Moravského kniežatstva, ktorého vojvoda Mojmir vyhnal Pribinu z Nitry a zmocnil sa jeho územia. Išlo pritom predsa o vtedy bežný proces zjednocovania menších správnych celkov do mohutnejších štátnych útvarov, aké vyžadovala obrana pred expanziou Franskej ríše smerom na východ. Správne na to poukázal Jerzy Zaborski, ktorý považuje mojmírovské obdobie za druhú fázu staroslovenskej štátnosti a zdôrazňuje jej sústreďenie v Nitre napriek tomu, že dostala pomenovanie od víťazného Moravského kniežatstva.⁷ Toto staroslovenské kniežatstvo v pomerne krátkom čase za Mojmirových nástupcov Rastica a Svätopluka – ktorí v súdobých prameňoch sú označovaní aj ako králi – nadobudlo takú hospodársku i vojenskú silu, že sa stalo dôležitým politickým faktorom európskych rozmerov, ako to dokazujú jeho vzťahy s Franskou ríšou, s pápežstvom i s Byzantskou ríšou.

Na slovenský etnický charakter Moravskej ríše už dávno poukazovali nielen slovenskí, ale aj cudzí vážni autori. Český historik a jazykovedec Josef Dobrovský konštatoval, že „jazyk starých Moravanov alebo dnešných Slovákov“, bola staroslovenčina⁸ a v roku 1825 v liste J. S. Brandtkemu celkom otvorene tvrdil, že vtedajšie Slovensko v Hornom

Uhorsku je pôvodná Veľká Morava.⁹ Ešte koncom 19. storočia v talianskej Padove narodený rakúsky historik a etnograf Friedrich Hellwald (Friedrich Anton Heller von Hellwald) celkom jednoznačne konštatoval: **„Slováci moravští úzce souvisí se Slováky uherskými, od nichž jsou odděleni hranicí politickou, ale co do povahy těla i ducha od nich nerozdílní.** Obyvatelé veľké časti bývalého kraje Hradištského od prosmyku Lisského k Vyzovicům, ke Zlínu a Napajedlům a odtud obloukem až ke Kyjovu, a obyvatelé časti bývalého kraje Brněnského okolo Hodonína a Břeclavě vůbec **nazývají se Slováky, jazyk svůj nazývajíce slovenským. Jest jich dle sčítání z roku 1869 a podle Šemberových 223.374** takto rozdělených: v soudním okrese Hradištském 32.831, v okrese Napajedlském 23.568, v okrese Kyjovském 23.728, v okrese Hodonínském 19.299, v okrese Břeclavském 14.621, v okrese Ostrožském 27.457, v okrese Uherskobrodském 34.048, v okrese Klobuckém 22.823 a v okrese Vyzovickém 3.643.¹⁰ Významný viedenský slavista Vatroslav Jagić¹¹, aj Moravan Josef Zavadil¹² sa vyjadrili v podobnom zmysle. Moravský archeológ Inocenc L. Červinka celkom jednoznačne napísal: **„A že říše velkomoravská byla především říší národa a lidu slovenského, usedlého už tehdy po obou březích dolin Moravy, Váhu a Nity, o tom nemůže být sporu, když si uvědomíme tehdejší osídlení zemí, které dnes zve-me Moravou a Slovenskem uherským: osazená byla**

úrodná rovina řeky Hané a dolní tok řeky Moravy a jejich přítoků, celá vysočina českomoravská a celá východní část země byla přece liduprázdná.“¹³ Priestor nám tu nedovolí citovať tucty súhlasných mienok zo svetovej literatúry.

Až politicky podmienená veda maďarského národného exkluzivizmu a potom masarykovského čechoslovakizmu, najmä počas trvania obidvoch foriem česko-slovenskej štátnosti, vniesla postupne pochybnosti do týchto vedeckých zistení a novými hypotézami ovplyvnila aj najväčšiu časť slovenských vedeckých pracovníkov, ktorí sa podnes neoslobodili od týchto pseudovedeckých elaborátov. Matúš Kučera už v roku 1985 mal odvahu napísať: „Najčastejším cieľom týchto hypotéz, operujúcich veľmi skúpych pramenným materiálom, bola snaha ukázať, že Slováci nie sú potomkami Slovanov, ktorí sa na teritóriu Slovenska usadzovali od 5. storočia, ale že sú len zlúčeninou, akýmsi amalgámom neskorších etnických prisťahovalcov od 14. storočia. Skutočným cieľom týchto hypotéz bolo destabilizovať slovenský národ, ktorý sa v 19. a 20. storočí rozhodol riešiť svoje štátoprávne postavenie najprv v rámci uhorského štátu a neskôr v buržoáznej Československej republike.“¹⁴ V tom istom diele archeológ Alexander Ruttikay už celkom otvorene konštatoval: „Kontinuita slovenského osídlenia a z toho vychádzajúce objektívne právo používať etnické označenie „Slováci“ vo včasnom stredoveku je

všeobecne uznávaným faktom.¹⁵ Žiaľ, ešte aj dnes v slovenskej historiografii často zisťujeme, že vzhľadom na tento všeobecne uznávaný fakt Ruttkay bol prílišným optimistom. Ale už v roku 1929 aj maďarský historik a jazykovedec Melich János, ktorý dobre poznal spor zaujatých vedcov o správny výklad názvu „Moravských Slovanov“ z viacerých stredovekých prameňov, konštatoval, že „dnes aj v histórii aj v jazykovede vládne tento náhľad, že *Slavi Marahenses* nemôžu byť iní, ako predkovia Moravských Hanákov a Slovákov. Slováci aj etnicky, aj jazykovo sú najbližší príbuzní Čechov, ale odkedy je o nich reč v dejinách, teda od polovice 9. storočia, vždy boli od Čechov osobitný kmeň a osobitnou rečou hovoriaci ľud.“¹⁶

Za dôsledok spomenutého historického omylu treba považovať aj často opakované tvrdenie o slovensko-moravskom dualizme na základe správ o tom, že knieža Mojmir, ktorý sídlil na rieke Morave asi v polovici tridsiatych rokov 9. storočia prepadol Pribinovo Nitrianske kniežatstvo, vyhnal odtiaľ Pribinu a zmocnil sa jeho územia. Ved' podobným postupom vtedy a ešte aj dlho potom vznikali všetky väčšie územné celky v stredoeurópskom geopolitickom priestore, čo však nemohlo mať bezprostredný vplyv na etnický charakter obyvateľstva. Tak Nitriansko ako Morava boli čisto geografické pojmy odvodené od hlavných riek, ktoré územím tých kniežatstiev pretekali. Ale ich obyvateľstvo v nepretržitej

kontinuite tvorili staroslovenské kmene, z ktorých sa postupne vyvíjal slovenský národ. Dokumentujú to všetky zachované pramene, ktoré aj keď nie vždy dôsledne, ale predsa dosť jednoznačne hovoria o štátnom útvare Morava, ale jeho obyvateľstvo označujú etnickými názvami Sloväne, (Slovjane, Slovene), ktorí hovoria slovanským, (slovjanským, slovenským) jazykom. Približne o sto rokov neskôr (924 – 935?), keď slovanské kmene vtedajšieho Bohemia, z ktorých sa postupne vyvinul český národ, vstupovali do dejín, podobne sú zaznamenané boje medzi kniežatom Václavom a kouřimským vládcom Radslavom, ktorý sa Václavovi poddal a tento mu ponechal správu jeho územia. V druhej polovici 10. storočia si tak přemyslovské kniežatá podrobili celý rad ďalších slovanských územných celkov Bohémie a iba v roku 995 dobyli veľké kniežatstvo rodu Slavníkovcov so sídlom v Libici nad Cidlinou, ktorého príslušníkov barbarsky vyvraždili. Nikomu z českých ani slovenských historikov však dnes nenapadne vytvárať teóriu o česko-chorvátskom, či česko-sliezskom, alebo přemyslovsko-slavníkovskom dualizme,¹⁷ ktorá by mala oveľa solídnejší základ než v prípade staroslovenských kniežatstiev Nitrianska a Moravy. Podobný bol aj pomer medzi Mieškovým kniežatstvom Poľanov v Gniezdne a kniežatstvom Vislanov nad Karpatmi so sídlom v Krakove, a potom aj s ďalšími slovanskými územnými celkami, z ktorých sa vyvinulo Poľské kráľovstvo.

Očividný rozdiel v slovenskom prípade bol iba ten, že následkom teritoriálneho rozpadu Moravskej ríše koncom 9. storočia, keď sa jej periférie, ešte nie celkom asimilované slovanské územia od nej odtrhli, prípadne sa podrobili iným mocenským celkom, koordinovanými vojenskými prepadmi Frankov a Maďarov bola rozbitá jej vojenská sila. Následkom toho začiatkom 10. storočia centrálné slovenské územie sa stalo predmetom teritoriálnej expanzie poľských a českých kniežat, a od juhu postupne bolo anektované novým mocenským subjektom maďarských vojvodov a neskôr kráľov. Tento politický vývoj zapríčinil značné oklieštenie pôvodného územia obývaného starými Slovákmi a hlavne stratu jeho západnej, moravskej časti, ktorej sa okolo roku 1030 zmocnili české kniežatá. Ale sám fakt, že napriek pochopiteľným asimilačným opatreniam českých kniežat, kráľov a vlád – počnúc uväznením a odvlečením asi 300 moravských veľmožov do Česka Svyatoplukom II. v roku 1055 a ich nahradením Čechmi – sa im podnes nepodarilo úplne vymazať rozdielne národné povedomie obyvateľov Moravy, ktorých časť, obývajúca práve kraje niekdajšieho stredovekého mocenského a kultúrneho strediska, si vyše tisíc rokov zachovala etnický názov Moravskí Slováci, ktorí svoj kraj nazývajú Moravským Slovenskom, tento fakt poskytuje veľmi vážny argument o slovenskej etnicite Moravskej ríše v 9. storočí. Veď už veľký filozof a biskup sv. Augustín upozor-

ňoval na dôležitý prameň pravdy, ktorý sa často nachádza v ľudovej reči: *ipsa lingua vulgaris plerumque est doctrina salutaris*. Ak títo Moravskí Slováci, hoci toľko storočí žili pod vplyvom českej mocenskej i kultúrnej, a teda jazykovej nadvlády, predsa si zachovali určitú pamäť a hlavne historický názov svojej slovenskej identity, možno to pripísať iba tomu, že počas spoločných prvých storočí s vyvíjajúcim sa jadrom slovenského národa už dosiahli taký stupeň vedomia svojej etnickej príslušnosti, aký nedokážu vymazať ani nepriaznivé politické podmienky. Toto konečne zachovalo aj národnú identitu Slovákov, postupne včlenených do Uhorského kráľovstva.¹⁸

K zachovaniu tejto etnickej identity Slovákov bezpochyby podstatne prispelo cyrilo-metodovské dedičstvo. Celé územné jadro Moravskej ríše Rastica, Svätopluka a jeho nástupcov tvorilo totiž hlavný, ak nie výlučný priestor náboženskej i kultúrnej činnosti Konštantína a Metoda. Ich pôsobením vtedajší Slováci dostali prvú vlastnú školu vysokej úrovne, z ktorej vyšli stovky vzdelancov v teologických, filozofických, ale aj právnych disciplínach, potrebných tak pre zriadenie nezávislej cirkevnej organizácie, ako aj pre riadenie štátu v zhode s tradíciami rímskeho a cirkevného práva.¹⁹ Ich dielom bolo aj dosiahnutie samostatnej cirkevnej organizácie na čele s arcibiskupom a pápežským legátom Metodom, o ktorú sa od roku 862 geniálne uchádzal v Ríme aj v Byzancii knieža/kráľ Rastic. Bulharský

historik a archeológ Dimitar Angelov neváha hodnotiť túto situáciu ako sankcionovanie kresťanstva za náboženstvo ríše.²⁰ Týmto historickým obdobím sa vtedajší Slováci organicky zapojili do kultúrneho, náboženského i diplomaticko-politického, hospodárskeho a mocenského vývoja európskeho stredoveku. Tragédiou staroslovenského národa bolo, že jeho teritoriálna a mocenská štruktúra, ktorá v pomerne veľmi krátkom čase dosiahla príliš veľké rozmery a podrobila si celý rad už dostatočne diferencovaných slovanských etnických zoskupení na rozličných stupňoch spoločenského vývoja, po smrti geniálneho stratéga kráľa Svätopluka I. nezdolala nápor expanzívnej Franskej ríše zo západu, umocňovaný súčasnými lúpežnými nájazdmi ázijských bojových združení turecko-hunských kmeňov, ktoré vpadli do srdca Európy a nezadržateľne pustošili aj oveľa staršie a konsolidovanejšie štátne útvary.

Ostáva však vážnou otázkou, prečo ani najstaršie územné jadro Moravskej ríše s jeho už etnicky definitívne identifikovaným obyvateľstvom po rozdrvení vojenskej presily vtedajších Maďarov na rieke Lech pri Augsburgu v auguste 955 nedokázalo si ubrániť aspoň dajakú nižšiu formu svojej štátnosti. Z tohto hľadiska západná časť toho jadra Moravskej ríše – teda približne územie dnešnej Moravy – ktorú si podrobili české kniežatá, prejavila viac politickej zrelosti a sústavne si bránila a zachovala prakticky až do najnovších čias určitú samosprávu

s osobitným označením zemepisného celku svojím historickým názvom, a tým aj určitú politickú individualitu.²¹ Ale východná časť staroslovenskej ríše – dnešné Slovensko – túto politickú individualitu najneskôr začiatkom 12. storočia úplne stratilo. Možno to záviselo aj od toho, že české kniežatá, ktoré si Moravu podrobili, boli závislé od Franskej ríše a riadili sa rímsko-germánskym právom, zatiaľ čo novovzniknutý uhorský štátny útvar nemal žiadne právne tradície, ktoré by obsadeným územiám poskytovali podobné záruky. Taktiež západné kresťanstvo s latinskou kultúrou, pre ktoré optoval už kráľ Svätopluk I. Veľký a ktoré prijali maďarskí vojvodovia a králi, zblížovali slovenskú šľachtu s maďarskou šľachtou.

Ďalší historický vývin pôvodne etnicky jednotného staroslovenského obyvateľstva územného jadra Moravskej ríše prebiehal v rozdielnych politických podmienkach. Maďari, ktorí po vojenskej porážke pri Lechu podstatne zmenili svoju nadkmeňovú spoločenskú štruktúru, opustili kočovný systém kristolníckych ozbrojencov a usadili sa medzi Dunajom a Tisou, potrebovali využiť organizačné skúsenosti vedúcich vrstiev zaniknutej staroslovenskej ríše na organizovanie svojej novej štátnosti. Preto s nimi zaobchádzali ústretovo, rešpektovali ich a učili sa od nich, ako to dokazuje veľké množstvo jazykových vypožičiek a kalkov z oblasti správy štátu, náboženstva, zamestnaní, hospodárstva, kultúry a iných

oblastí verejného i súkromného života, ktoré prevzali od starých Slovákov.²² Slovenská šľachta – ktorej kultúrnym jazykom už bola aj európska latinčina (Metodom označený nástupca Gorazd „slobodný muž, učený dobre v latinských knihách“ iste nebol jediným Slovákom vyškoleným aj v latinskej kultúre) – sa tak spontánne asimilovala do uhorskej šľachty, a tým si popri svojej slovenskej etnickej identite osvojila aj spoločné povedomie uhorskej štátnosti. Uhorskí králi včas pochopili, že sú v srdci Európy etnicky cudzím elementom, preto prijali kresťanstvo a rešpektovali rozličné národnosti, ktoré sa nachádzali na území nimi založeného štátu. Vyplyva to už z dekrétov sv. Štefana a jeho nástupcov.²³

Ináč to bolo s Moravskými Slovákmí, ktorí sa dostali do závislosti od českých kniežat v Prahe. Práve jazyková príbuznosť, pochopiteľne, viedla české kniežatá k tomu, aby považovali rozšírenie svojej teritoriálnej základne na územie západnej časti Moravskej ríše za podobný postup, akým si pričlenili dobrý tucet lokálnych slovanských kniežat v priestoroch niekdajšej Bohémie. Nepočítali s tým, že staroslovenské obyvateľstvo Moravy bolo na vtedajšie pomery kultúrne, nábožensky i politicky oveľa vyspelejšie, lebo malo už viac než jedno storočie vlastnej úspešnej štátnosti, výnimočnú cirkevnú organizáciu s vlastným liturgickým jazykom a tým aj upevnené povedomie svojej osobitnej etnickej identity.²⁴ Preto sa Morava iba zdĺhavým procesom včleňovala do

českého kráľovstva, pričom si jej šľachta bránila svoje osobitné práva, svoje hospodárske záujmy, tradície a zvyklosti. Ak listujeme v dejinách Moravy od 10. storočia, konštatujeme veľmi časté, aj keď rozlične motivované kontrasty, spory, ba aj otvorené vojenské konflikty medzi Moravou a ústrednou vládou v Prahe. Napriek tomu, že šírením škôl, orgánov štátnej správy, vydávaním zákonov a neskôr literatúry najrozličnejšieho druhu v českom jazyku, ktorý bol Moravským Slovákom ľahko zrozumiteľný, takže si ho najmä v období veľkého politického i kultúrneho rozmachu Českého kráľovstva v 14. a 15. storočí osvojili ako vlastný úradný a kultúrny jazyk, po dlhé stáročia si Moravskí Slováci zachovali presvedčenie osobitnej identity a odolávali úplnému splynutiu s českým národom. Túto osobitnú identitu obyvatelia Moravy však neprestali prejavovať ani v nasledujúcich storočiach. Začiatkom 16. storočia si v Olomúci založili humanistické spoločenstvo, ktoré nazvali *Societas Marcomannica*. Bol to prejav vedomia, že Moravania nadväzujú na dávnych Markomanov, a teda nemajú nič spoločné s „praotcom Čechom“. Táto idea našla veľa vyznávačov a našla odraz aj v prvom diele, ktoré sa zaoberá dejinami Moravy, *Zrcadlo markrabství moravského* od Bartolomeja Paprockého.²⁵ V roku 1848 už môžeme čítať v *Moravských novinách*, ako sa tešil mlynár Ostrovský, keď mu na jeho žiadosť Žďársky úrad odpovedal „v jazyku česko-moravském“.²⁶ Ale krátko predtým

jazykovedec František Trnka, ktorý síce zastával jednotu „slovanského jazyka“ s rozličnými „provincializmami“ v Česku, Morave a Hornom Uhorsku, keď okolo roku 1830 zozbieral ľudové porekadlá, dal svojej zbierke názov *Pořekadlá Slowákóv moravsko-uherských* (Brno 1831), čím zreteľne prejavil svoje odborné zistenie, že na Morave žijú nositelia tej istej dávnej ľudovej kultúry, ako na uhorskom Slovensku. Príkladmi na to oplývajú dejiny Moravy prakticky až po našu súčasnosť. Ešte v roku 1899 Jan Křtitel Malota zvýraznil geografickú jednotu slovenského etnika na juhovýchodnej Morave a území Slovenska tým, že svojim cestopisným zápiskom dal názov: *Na Slovensko! Črty z výletu po moravském a uherském Slovensku* (Náš Domov, VIII, 1899, č. 1 – 7). Charakteristickú českú hlásku ř Moravskí Slováci si len pomaly osvojovali, ba najmä u slovenských Valachov sa ujala až začiatkom 19. storočia, a podnes v niektorých lokálnych dialektoch chýba.

Krátko po vzniku Česko-Slovenskej republiky, už v roku 1922 si Moravskí Slováci založili časopis *Hanácka republika*. V roku 1926 založené politické hnutie *Národní obec fašistická* malo najviac stúpenčov práve na Moravskom Slovensku. Toto hnutie sa v roku 1933 pokúsilo aj o protipražský puč na Morave, z ktorého mala vyjsť vláda s ministrom priemyslu veľkopodnikateľom Janom A. Baťom. O dva roky neskôr pražská vláda založila *Moravsko-slovenskú spoločnosť*, ktorá vydávala aj časopis *Moravsko-slo-*

venské pomezí. Časopis mal oslabovať separatistické tendencie Moravských Slovákov. Ale keď si táto spoločnosť zriadila filiálnu organizáciu v americkom Chicagu, jej americkí členovia sa postavili proti pražskému centralizmu, zavrhli ideu čechoslovakizmu a vymenovali si za čestného predsedu Andreja Hlinku. Po oslabení mocenského vplyvu Prahy v roku 1938 vzniklo na Morave asi desať rozličných národne orientovaných združení väčšinou s protičeským programom, ktoré netajili, že ich cieľom je odtrhnutie Moravy od Česka. Keď legendárny generál Radola Gajda založil svoje *Svätoplukove gardy*, napríklad iba v Moravskej Ostrave sa mu hneď prihlásilo asi 800 členov. Vyhlásenie autonómie Slovenska 6. októbra 1938 v Žiline elektrizovalo mnohých Moravských Slovákov. Na mohutnej manifestácii „Deň slovenskej jednoty, lásky a zmiere-
nia“ v Bratislave

20. novembra 1938 sa aktívne zúčastnil aj jeden z popredných predstaviteľov Moravských Slovákov, Ján Ryba, bývalý tajomník Lidovej strany a neskôr stúpenec Vlajky. Tam verejne vyslovil nádej, že aj Moravskí Slováci sa budú môcť zjednotiť s materskou Slovenskou krajinou. Keď potom v marci 1939 Snem Slovenskej krajiny vyhlásil samostatný Slovenský štát, vodcovia Moravských Slovákov ustanovili *Národnú radu Moravských Slovákov*, ktorá vydala vyhlásenie, že vyžaduje, aby územie obývané Moravskými Slovákami bolo pripojené k Slovenskému

štátu. V tomto zmysle sa Národná rada Moravských Slovákov aj formálne obrátila na slovenskú vládu a súčasne aj na kancelára Nemeckej ríše Adolfa Hitlera. Bolo by zaujímavé zistiť zo zachovaných prameňov, či sa v roku 1918 za Česko-Slovenskú republiku verejne prejavilo viac Moravských Slovákov ako v roku 1939 za pripojenie k Slovenskému štátu.²⁷

II.

Nám tu však ide hlavne o cyrilo-metodovské dedičstvo. Celkom tak, ako na Slovensku uhorskí panovníci sa usilovali vytvoriť vlastné ideologické, náboženské i kultúrne tradície a mýty, ktorými by prekryli a postupne nahradili tradície jednotlivých etnických celkov, aj českí kniežatá a králi sa tým intenzívnejšie snažili asimilovať Moravských Slovákov. „Počínaje vlastní Moravou, nutno konstatovat, že staré kulturní, politické a ideologické tradice spjaté se jmény Rostislava, Svatopluka, Konstantina, Metoděje, Gorazda byly většinou v průběhu věků potlačeny importovanými tradicemi jednak z Čech (např. václavskou), jednak z Panonie (štěpánskou na Slovensku). Přesto však zřejmě místy zčásti přežívaly, jako tradice o dobrém králi Svatoplukovi a o činnosti Konstantina a Metoděje.“²⁸ Ďalšia ešte inten-

zívnejšia vlna neskoršej germanizácie obyvateľstva Moravy urobila tiež svoje. Preto cyrilo-metodovské dedičstvo sa tam udržalo iba v lokálnych ľudových tradíciách Moravských Slovákov. K oživeniu cyrilo-metodovských tradícií na vyššej kultúrnej i vedeckej úrovni prispelo až v 19. storočí hnutie za zjednotenie slovanských kresťanov s Katolíckou cirkvou.

Impulz k tomuto hnutiu vyšiel z Ruska, konkrétne zo šokujúcich *Filozofických listov*, ktorý v časopise *Teleskop* v roku 1836 začal uverejňovať Pjotr Jakovlevič Čaadajev. Po svojich štúdiách a kultúrnych kontaktoch vo Francúzsku i v Nemecku došiel k presvedčeniu, že úlohou Ruska je zapojiť sa do permanentného dejinného výchovného procesu ľudstva, ktorý smeruje k príchodu Božieho kráľovstva na tento svet. Keďže však jediná sila schopná to realizovať je Kristova cirkev, hlásal nevyhnutnosť zjednotenia všetkých kresťanov. Okolo neho sa utvorila skupina intelektuálov z radov ruskej šľachty, ktorí uznávali, že stelesnením pravého Kristovho kresťanstva je Katolícka cirkev, preto viacerí z nich emigrovali a vstúpili aj do katolíckych rehoľných spoločností. Jeden z nich, jezuita Ivan Sergejevič Gagarin ich začal organizovať a spolu utvorili pracovné spoločenstvo v Paríži. V roku 1856 Gagarin založil aj časopis *Etudes* – ktorý po rozličných transformáciách podnes vychádza, – ďalej spolok s názvom *Dielo sv. Cyrila a Metoda*, potom aj takisto

podnes jestvujúcu Slovanckú knižnicu v Paríži. Myšlienku zjednotenia pravoslávia s Katolíckou cirkvou si osvojil aj nemecký šľachtic von Haxthausen, ktorý v roku 1858 založil spolok *Petruswerk*. V stálom kontakte s Čaadajevom, ale aj s pravoslavnými intelektuálmi v Moskve Gagarin vzbudil pozornosť aj v Ríme a iste prispel k vydaniu encykliky Leva XIII. *Grande munus* (1880), ktorou pápež vyhodnotil dielo slovanských apoštolov a rožšíril sviatok sv. Cyrila a Metoda na celú Cirkev.

Nebol to však jediný prúd oživenia cyrilo-metodovského dedičstva. U Slovincov mariborský biskup Anton Martin Slomšek už v roku 1851 založil *Bratstvo sv. Cyrila a Metoda*, v Chorvátsku djakovský biskup Josip Juraj Strossmayer sa horlivo zapojil do šírenia kultu sv. Cyrila a Metoda – ktorým dal zriadiť osobitnú kaplnku v jednom z najvýznamnejších európskych pútnických miest, akým je Bazilika sv. Antona v Padove – a nadviazal osobné styky s ruským prorímskym filozofom Vladimirom Sergejevičom Solovjovom.

Na Morave iniciátorom toho hnutia bol František Sušil, profesor biblických vied na bohosloveckej škole v Brne. Svoje obsiahle dielo výkladov Svätého písma venoval pamäti a úcte sv. Cyrila a Metoda. Z jeho školy vyšiel celý rad mladých moravských kňazov zanietených za zjednotenie Kristovej cirkvi v duchu sv. Cyrila a Metoda. V roku 1849 založil v Olomúci časopis *Cyrrill a Method*, ktorého súčasné slovenské

vydanie v Banskej Štiavnici redigoval Ján Palárik. V nasledujúcom roku 1850 Sušil založil v Brne spolok *Dědictví sv. Cyrila a Methoda*, v ktorom sa sústredili vynikajúci nadšenci za zjednotenie Cirkvi. Na Slovensku ho podporoval banskobystrický biskup Štefan Moyzes.²⁹ Členovia *Dědictví* pripravili moravských veriacich na veľké oslavy tisícého výročia smrti sv. Metoda. Pri tejto príležitosti vydali obsiahly *Sborník svatomethodějský* ako *Přípravné poučení k roku jubilejnímu 1885* (Brno 1884, 393 s.). Nepříjemným zistením ich historikov bolo, že sa na Morave zachovali iba nepatrné stopy po dedičstve sv. Cyrila a Metoda. Za také sa považovali predovšetkým kostoly zasvätené sv. Klementovi, ktorého úctu iste šíрили solúnski bratia. Na celom území vtedajšej Moravy sa našli iba dve takého patrocíniá: Kostol sv. Klementa, pápeža v takmer už celkom ponemčenej obci Hořejší Břečkov (Oberfröschau) a dávno zruinovaná Kaplnka sv. Klementa v horách chotára obce Osvětimany so stopami po niekdajšom kláštore. (V Česku sa nachádzalo osemnásť takýchto patrocínií.)³⁰ Preto horlivo zbierali ľudové podania legendárneho charakteru, ktoré sa dajakým spôsobom vzťahovali na činnosť sv. Cyrila a Metoda.³¹ Vedenie spolku bolo v styku tak s Gagarinom v Paríži, ako aj so Slomšekom a ním založeným *Bratstvom*. Sušilova bola aj myšlienka sústrediť unionizmus vo Velehrade. Vedel síce, že dnešný Velehrad pravdepodobne nemá veľa spoločného s Velehradom cyrilo-meto-

dovskej tradície – lebo pútnický chrám a kláštor založil kráľ Přemysl Otakar II. v druhej polovici 13. storočia – ale vystihol dôležitosť historickej reminiscencie pre nové unionistické hnutie. Túto myšlienku však realizoval až neskorší arcibiskup Antonín Cyril Stojan. Už ako mladý kňaz so súhlasom olomúckeho arcibiskupa kardinála Fürstenberga založil všeslovanský spolok *Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje pod ochranou blahoslavené Panny Marie*. Na tomto základe využil príležitosť Eucharistického kongresu, ktorý sa konal vo Viedni v roku 1889 a zvolal tam zástupcov slovanských národov, aby v dôvernej diskusii zistil, či o tento spolok je záujem aj v iných krajinách. Tam predložil aj návrh na stanovy spolku. Návrh potom ešte dôkladne prepracoval a v roku 1891 dosiahol cirkevné a v nasledujúcom roku aj štátne schválenie ministerstvom vnútra vo Viedni. Za sídlo spolku ustanovil Velehrad, ktorý bol od reforiem Jozefa II. degradovaný na zanedbanú vidiecku kuráciu. Stojan ho dal obnoviť a reštaurovať na dôstojné stredisko cyrilo-metodovského unionizmu. Tam zvolával každý rok kňazov a seminaristov zo slovanských národov na bohoslovecké zjazdy, aby spolu študovali konkrétne ciele a spôsoby na ich realizovanie. Postupne si získal vynikajúcich spolupracovníkov a s kanonikom Antonínom Podlahom založil aj odborný časopis *Slavorum litterae theologicae*, do ktorého prispievali slavista Josef Vajs, poľský filozof Maryan Żdziechowski, mladý historik Franti-

šek Grivec a iní. S týmto kruhom spolupracovníkov Stojan v roku 1907 začal organizovať vo Velehrade známe unionistické kongresy, ktoré vzbudili v kresťanskom svete veľký ohlas. Na prvom kongrese, ktorý sa konal 24. až 27. júla sa zúčastnilo 76 teológov z 8 národov tak z diecézneho kléru, ako aj z hlavných rehoľných spoločností. Jediným slovenským účastníkom bol ružomerský farár Andrej Hlinka.³² Na druhom kongrese už založili vedeckú spoločnosť *Akademie Velehradská*, ktorej orgánom sa stali *Slavorum litterae theologicae* premenované na *Acta Academiae Velehradensis*. Tretí kongres sa konal v roku 1911. Počas prvej svetovej vojny, keď sa kongresy nemohli zvolávať, v roku 1916 arcibiskup Stojan so súhlasom pápeža Benedikta XV. založil vo Velehrade Pápežský misijný ústav. Po skončení prvej svetovej vojny už starnúci Stojan zvolal ešte dve menšie porady unionistických kňazov vo Velehrade. V novom česko-slovenskom štáte olomoucký arcibiskup bol prinútený venovať sa viac vnútorným problémom vyplývajúcim z vyhlásenia prezidenta Tomáša G. Masaryka: „Katolíci budú mať toľko práv, koľko si ich vydobyjú.“ Preto prijal aj funkciu poslanca v Národnom zhromaždení v Prahe, kde však spolu s arcibiskupom Františkom Kordačom iba neúspešne bránili katolícke školy a žiadali zmeniť názov *Masarykova univerzita*, ktorý vláda dala novozaloženej českej univerzite v Brne na *Cyrilometodějská univerzita*, pre ktorú žiadali aj teologickú fakultu. Veľký

moravský unionista si iste ináč predstavoval postavenie Moravy v novom českom štáte.

Až po Stojanovej smrti v roku 1923 jeho nástupca arcibiskup Leopold Prečan pokračoval v organizovaní medzinárodných cyriło-metodovských unionistických kongresov, ktoré sa konali v rokoch 1924, 1927, 1932 a 1936. Krajové stretnutia v duchu Velehradu sa konali aj v roku 1925 v Ľubľane, 1926 v americkom Chicagu a 1929 v Prahe v rámci údajného tisícročia od zavraždenia kniežaťa sv. Václava. (Viacerí historici kladú túto vraždu na rok 935.)

Obnovené velehradské kongresy podnietili unionistické iniciatívy aj v iných európskych krajinách. Poľskí unionisti sa už v roku 1926 zišli na spoločné porady a od roku 1930 organizovali unionistické stretnutia v Pińsku. V Taliansku sa v roku 1930 začali konať týždne modlitieb za zjednotenie kresťanov a študijné stretnutia na tému unionizmu. Tieto týždne sa v niektorých mestách stali tradíciou, ktorá trvá dosiaľ. Pravidelným prednášateľom a predsedajúcim liturgom na týchto týždňoch v Padove býval po dlhé roky slovenský jezuita z Ríma profesor Michal Lacko. Vo Švajčiarku už v roku 1924 založili spolok *Catholica Unio*, ktorý mal svoj časopis a organizoval aj miestne združenia.

Ale za najdôležitejší ohlas velehradského cyriło-metodovského hnutia za jednotu kresťanov treba iste považovať čin pápeža Benedikta XV., ktorý v roku 1917 založil v Ríme Pápežský orientálny in-

štitút. Bolo to akoby najvyššie schválenie pokusného inštitútu vo Velehrade, ktorého ciele vyžadovali ústrednú cirkevnú inštitúciu pod priamym dozorom Svätej stolice. Pius XI. v roku 1928 venoval otázke unionizmu encykliku *Rerum orientalium*, ktorá určila v Katolíckej cirkvi presné smernice pre činnosť tohto hnutia.

Druhá svetová vojna opäť drasticky prerušila sériu kongresov vo Velehrade a po vojne sa rýchlo rozplynuli aj nádeje na ich obnovenie. Už v roku 1947 na výročnom zjazde pri príležitosti 40. výročia kongresov sa smeli zúčastniť iba domáci moravskí kňazi. Čoskoro potom bol zrušený spolok *Apoštolát sv. Cyrila a Metoda*, ako aj *Akademie Velehradská*.

Ale hnutie za zjednotenie najmä slovanských kresťanov, ktorému dali najúčinnejší impulz iniciatívy Moravských Slovákov v 19. storočí, napriek jeho drastickému umlčaniu sa stalo oficiálnym programom svetovej Katolíckej cirkvi a dostalo definitívnu podobu počas Druhého vatikánskeho koncilu. Najvyššie cirkevné zhromaždenie schválilo dva osobitné unionistické dekréty: *Unitatis redintegratio* a *Orientalium ecclesiarum*, ktoré podpísal a promulgoval pápež Pavol VI. 21. novembra 1964. Odraz ich obsahu nachádzame v mnohých ďalších dokumentoch tohto koncilu,³³ takže môžeme povedať, že podstatné idey velehradského cyrilo-metodovského unionistického hnutia Cirkev adoptovala, spresnila, rozšírila a organicky včlenila do súčasného obsa-

hu svojho pastoračného inštrumentária na plnenie Kristovho rozkazu „Chodte teda, učte všetky národy...“ (Mt 28, 19) a „Nebojte sa!“ – ako to ustavične zdôrazňoval pápež Ján Pavol II. – lebo „ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta“ (Mt 28, 20). Toto teda môžeme považovať za najdôležitejší prínos cyrilo-metodovského kultúrneho dedičstva Moravských Slovákov nielen do kultúrnych a náboženských prúdení u slovanských národov, ale aj do novšieho historického vývoja v Katolíckej cirkvi.

POZNÁMKY

- ¹ Tak například HALAGA, Ondrej R.: *Cyrlometodejské dedičstvo po príchode Maďarov*. In: *Slavia*, XLI (1972), č. 3, s. 285 a nasl.
- ² „Základním omylem v historiografii Čech a Moravy bylo mechanické promítání rovnice *Boiohemum* = *Böhmen* = *Čechy* do minulých dob kolem rozhraní letopočtu a do staletí následujících. Tento omyl, kterým byly zatíženy všechny historické výklady o minulosti našich zemí již od doby renesanční, je téměř stejně osudný jako omyl, jehož by se dopouštěl ten, kdo by ztotožňoval Sasko pozdních dob historických (království Saské severně od českých hranic) se Saskem dob Karla Velikého. Pro výklad historie našich zemí to byl omyl přímo tragický. Byl jím úplně zkreslen obraz osídlení končin země severně od Dunaje v oblasti (zhruba) mezi Řeznem a Vácovem, naše země v to počítajíc.“ ŠIMEK, Emanuel: *Poslední Keltové na Moravě*. Brno 1958, s. 468.
- ³ „A konečně už v době, kdy se Slované oddělovali od ostatních Arijců, počala i ve vnitru jich samých vystupovati jazyková diferenciacie, která, když jí později přistoupily na pomoc i jiné faktory, na př. tvoření jednotlivých silných středisk kulturních, politických, pak zejména místní oddělování (isolace, odstěhování jednotlivých částí) a míšení se s cizími živly, – srv. na př. jen odchod Slovanů na jih a další jejich osudy na Balkáně – dostoupila takového stupně, že pranárod, jenž byl původně přece jen jedno těleso, rozpadl se na skupinu částí na dobro oddělených.“ NIEDERLE, Lubor: *Slovanský svět*. Praha 1909, s. 2.
- ⁴ „Die Gesamtheit der materiellen Kultur Grossmährens, besonders seines Kerngebietes, war mit ihrem Niveau der Kultur anderen westslawischen Ländern um ein halbes, ein ganzes oder sogar um anderthalb Jahrhunderte voraus, was durch solche Produktionsbereiche, wie das Gold- und Silberschmiedehandwerk, das Töpferhandwerk, die mo-

- numentale christlich-sakrale Baukunst und nicht zuletzt auch auf dem Gebiet der geistigen Kultur genügend bezeugt wird.“ JAŽDŽEWSKI, K.: *Urgeschichte Mitteleuropas*. Wrocław 1984, s. 469.
- ⁵ Porovnaj *Slovenský biografický slovník*. Martin 1992, zv. V., s. 175.
- ⁶ „Kým Nitra, Bratislava, Devín sú historicky doložené už z 9. storočia (r. 805 Wratisslaburgium, r. 826 Nitrava, r. 864 Dowina, r. 880 Nitra), Praha má najstarší židovsko-arabský doklad Faraga-Baraga až z roku 965, Brno v podobe Brnen, Brynen až z 11. storočia (r. 1048 a 1091).“ ONDRUŠ, Šimon: *Nitra v očiach jazykovedca*. In: *Almanach Nitra 2003*, Nitra 2003, s. 367.
- ⁷ „During the second period, that of the state of the Mojmir's, despite political continuity and probable dynastic ties to Samo, dominance had shifted to Slovakia. The state was still known by the name of its original center, Moravia, but the capital and royal residence moved under Teutonic Francoonian pressure, and after the withering of the Avar state, to Devín near Bratislava on the lower course of Morava. This Slovak dominance (...) was also manifested by the importance of Nitra...“ ZABORSKI, Jerzy: *Dynamics of the Special Concept of Czechoslovakia: Persistence of Regional Consciousness and Unity over the Span of Thirteen Centuries*. In: M. Jr. RECHCÍGL (ed.), *The Czechoslovak Contribution to World Culture*. The Hague – London – Paris 1964, s. 206.
- ⁸ *Slavin*, 1806, s. 366 – 367.
- ⁹ *Korrespondence Josefa Dobrovského*. Praha 1905, II. zv., s. 163.
- ¹⁰ HELLWALD, Friedrich: *Evropa. Illustrovaná zeměpisná, dějepisná a národopisná kniha domácí*. (Vzdělal J. V. Prášek.) Praha (s. a.), s. 534.
- ¹¹ JAGIĆ, Vatroslav: *Entstehungsgeschichte der Kirchenslavischen Sprache*. Berlin 1913, s. 17, 19.
- ¹² ZAVADIL, Josef: *Velehrady Devín a Nitra*. Kroměříž 1912, s. 10, 19.

- ¹³ ČERVINKA, Inocence L.: *Děvín velehrad říše velkomoravské*. Brno 1914, s. 7.
- ¹⁴ KUČERA, Matúš: *Velká Morava a slovenské dejiny*. In: *Velká Morava a počátky československé státnosti*. Praha – Bratislava 1985, s. 247.
- ¹⁵ Tamže, s. 147.
- ¹⁶ MELICH, János: *A magyar nyelvtudomány kézikönyve*. Budapest 1929, s. 353. Preložil a citoval MIŠKOVIČ, Alojz: *Maďarské úmysly so Slovákmí*. Bratislava 1944, s. 32 – 33.
- ¹⁷ Aj v takom dôležitom diele, akým je bezpochyby *Magnaes Moraviae fontes historici. I. Annales et chronicae*. Praha – Brno 1966 (v ďalšom len: *MMFH*), iba v poznámke pod čiarou (s. 121) k roku 895 prameňa *Annales Fuldenses* editori komentujú: „Jak je zřejmé, byly Čechy patrně rozděleny ve dvě mocenské sféry s řadou dalších knížectví v každé z nich. V čele prvního mocenského útvaru stál Svyatopluk, označovaný později za Přemyslovce, v čele druhého (patrně šlo o východní, resp. i jižní Čechy) byl Vítislav/Vítězslav, totožný snad s oním, vzpomenutým Fuldskými letopisy už k r. 872.“
- ¹⁸ „Takéto závery z hľadiska celkovej koncepcie dejín Slovenska a Slovákov dovoľujú vyhlásiť veľmi závažný záver: historický vývoj od dôb Samovej ríše až po rozpad Veľkej Moravy nebol žiadnym epizodickým či zanedbateľným vývojovým obdobím v dejinách slovenského národa. Bola to práve táto doba, ktorá položila také pevné základy pre národný historický vývoj Slovákov, že ani dlhé, takmer tisíc rokov trvajúce ich nesvojprávne postavenie v rámci mnohonárodnostného uhorského štátu nerozleptalo tieto základy, lebo na nich sa konštitoval slovenský feudálny a neskôr i novodobý buržoázny národ. Za daného poznania historickej vedy niet iného vážneho vedeckého vysvetlenia otázky, prečo sa Slováci – národ bez vlastnej teritoriálnej, politickej, cirkevnej či inej kultúrno-organizačnej základne, v takých nepriaznivých geomorfologických, sídliskových, ale aj politických podmienkach udržali po páde Veľkej Moravy

- a dokázali sa sformovať v novodobý národ so svojím trvalým miestom na mape strednej Európy.“ KUČERA, Matuš: *Velká Morava a slovenské dejiny*. In: *Velká Morava a počátky československé státnosti*. Praha – Bratislava 1985, s. 256.
- ¹⁹ „In Moravia, Constantine and Methodius founded the first Slavic school of letters. The activity of the Byzantines made Moravia to the cradle of the Slavic literary culture. (...) Its existence contributed to the forming of the state and of the ethnical consciousness of the Old Moravians.“ HAVLÍK, Lubomír: *Bulgaria and Moravia between Byzantium, the Franks and Rome*. In: *Paleobulgarica/Starobългарistika*, XIII, 1989, 1, s.12.
- ²⁰ „Vers le milieu du IXe siècle, le christianisme possédait déjà un statut de religion d'Etat en Moravie, alors que la Bulgarie était convertie en 865.“ ANGELOV, Dimitar: *L'oeuvre de Méthode en Bulgarie*. In: *Bulgarian Historical Review*, 13, 1985, 2, s. 6.
- ²¹ „Samospráva Moravskoslezské země zanikla až v roce 1949 jednostranným samovládným aktem Prahy. Šlo o největší diskriminaci Moravy a jejich obyvatel od dob Velké Moravy. Zrušení Moravskoslezské země k 1. lednu 1949 a její rozdrobení do tzv. malých krajů, postihlo natolik život na Moravě a ve Slezsku, že obyvatelé těchto historických zemí měli právo mluvit o hluboké diskriminaci.“ BALCÁREK, Pavel: *Státoprávní dějiny Moravy*. Brno 1990, s. 35.
- ²² HODÁL, Juraj: *Včlenenie sa starých Maďarov do staroslovenského spoločenského zriadenia*. In: *Historický zborník MS*, IV/1946, s. 297 –322. Porovnaj Lajos KISS: *Szláv türkország és türkörjelentések a magyarban*. Budapest 1976, ktorý zisťuje, že napríklad z 11 príbuzných slov slovanského pôvodu v maďarčine je 7 zo slovenčiny. Z iného zoskupenia 7 slov sú 4 slovanského pôvodu. Taktiež NOVÁK, Ľudovít: *Le changement e > a dans les mots slovaques empruntés au hongrois et à l'allemand*. Praha 1934.

- ²³ Porovnaj *Sancti Stephani Primi Regis Hungariae Decretorum Liber Primus*. In: *Corpus Juris Hungarici* (ed. Stephan de Werböcz), Budae 1779, t. I., s. 123 a nasl.
- ²⁴ „Velkomoravská říše tak v Evropě stála v rámci římského universu vedle Franské říše, podobně jako např. Anglosaské království Alfréda Velikého nebo asturské panství Alfonse III. Velikého ve Španělsku. Podobné postavení získal polský a uherský stát až o více jak sto let později a český dokonce ještě za mnohem delší dobu.“ HAVLÍK, Lubomír: *O politických osudech a zahraničních vztazích státu a říše Moravanů* In: *O počátkoch slovenských dejín. Sborník materiálov*. (Red. Peter Ratkoš) Bratislava 1965, s. 124.
- ²⁵ MEZNÍK, Jaroslav: *Dějiny národu českého v Moravě*. In: *Český časopis historický*, 88/1990, 1 – 2, s. 44.
- ²⁶ HELFERT, J. A. Frh. von: *Revolution und Reaction im Spätjahre 1848*. Prag 1870, s. 426, pozn. 191.
- ²⁷ Porovnaj MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu 1938 – 1945. Separatisté, iredentisté a kolaboranti*. Praha 1997 a moju recenzii tohto diela v *Historický zborník*, 9 (1999), s. 129 – 130.
- ²⁸ HAVLÍK, Lubomír: *Úvod*. In: *MMFH*, V., Brno 1976.
- ²⁹ Porovnaj CINEK, F.: *Velehrad víry. Duchovní dějiny Velehradu*. Olomouc 1936.
- ³⁰ PROCHÁZKA, Matěj: *Život svat. Metoděje, apoštola říše Velkomoravské a Slovanů vůbec*. In: *Sborník svatometodějský*. Brno 1884, s. 77 – 80.
- ³¹ Tamže, s. 80 a nasl.
- ³² *Acta I. conventus Velehradensis theologorum commercii studiorum inter occidentem et orientem cupidorum*. Praga Bohemorum 1908.
- ³³ Pozri dogmatické konštitúcie Druhého vatikánskeho koncilu: *Lumen gentium* 1, 3, 4, 9, 11, 15, 22, 32, 69, *Dei verbum* 17, pastorálnu konštitúciu *Gaudium et spes* 24, 40, 42, 78, 92, ďalej dekréty: *Ad gentes* 2, 4, 6, 8, 9, 22, 28, 30, *Perfectae caritatis* 15, *Optatam totius* 9, 16, *Apostolicam actuositatem* 18, 23, 25.

LINEA RECTA BREVISSIMA

priamo najbližšie k pravde

6

*Ústav dejín kresťanstva na Slovensku
v spolupráci s vydavateľstvom LÚČ
v edícii LINEA RECTA BREVISSIMA predkladajú
záujemcom stručnou, ale vedecky dokumentovanou formou
menej známe, kontroverzné, zamlčovane a neraz falšované
historické témy a ich účelovo podmienené interpretácie,
ktoré sa odrážajú na súčasnom myslení mnohých
a podmieňujú spoločenské dianie v našom národe a štáte.*

*Naším zámerom je priblížiť sa k historickej pravde.
Lebo len pravda naozaj oslobodzuje.*

Doteraz vyšli:

- 1. Odkedy sme Slováci?*
- 2. Polemický pohľad na Dejiny Katolíckej cirkvi*
- 3. Kedy sme vstúpili do dejín?*
- 4. Nacionalizmus alebo národné povedomie?*
- 5. Priblížiť sa k pravde*

ISBN 978-80-7114-607-0

9788071146070